

ІНСТИТУТ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ

КАФЕДРА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СПЕЦПРАКТИКУМ ПО СПЕЦКУСАМ

ПРОГРАМА

**навчальної дисципліни
для підготовки фахівців ступеня вищої освіти бакалавр**

за напрямом підготовки (6.030102) Психологія

галузі знань (0301) Соціально-політичні науки

**Київ
2017 рік**

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Чичуга Марина Михайлівна, викладач кафедри практичної психології, кандидат психологічних наук.

Обговорено та схвалено вченою радою Інституту кримінально-виконавчої служби

____.____.2017 року, протокол №____

ВСТУП

Програма вивчення дисципліни «Психологічний спецпрактикум по спецкурсам» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів ступеня вищої освіти «бакалавр» за напрямом підготовки 6.030102 «Психологія».

Предметом вивчення дисципліни є система науково-теоретичних знань про методи, форми та технології роботи психологів органів та установ виконання покарань з засудженими та персоналом.

Міждисциплінарні зв'язки:

Забезпечуючы дисципліни: загальна психологія, вікова психологія, пенітенціарна психологія, психодіагностика, пенітенціарна педагогіка, основи психологічного консультування, основи психотерапії, професійно-психологічна підготовка.

Забезпечувані дисципліни: психологія праці.

Програма навчальної дисципліни складається з таких розділів:

1. Робота психолога органів та установ виконання покарань з засудженими (ув'язненими).
2. Робота психолога органів та установ виконання покарань з персоналом.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою вивчення дисципліни є формування знань та умінь щодо специфіки роботи психолога органів та установ виконання покарань з засудженими (ув'язненими) та персоналом.

1.2. Завдання вивчення дисципліни «Психологічний спецпрактикум по спецкурсам» є: формування практичних умінь та навичок роботи у майбутніх психологів органів та установ виконання покарань з засудженими та персоналом; формування у майбутніх психологів професійних якостей, необхідних для оптимізації майбутньої професійної діяльності.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- основні нормативні документи, які регламентують та забезпечують діяльність психологів органів та установ виконання покарань;
- завдання та функції психологів органів та УВП в роботі засудженими (ув'язненими) та персоналом;
- вимоги щодо обладнання робочого місця та кімнати психоемоційного розвантаження психологів органів та установ виконання покарань;
- методи вивчення особистості новоприбулого засудженого (ув'язненого);
- методики дослідження психологічних властивостей особистості новоприбулих засуджених (ув'язнених);
- методи психологічного впливу на неповнолітніх засуджених;
- технології психологічної роботи з різними категоріями засуджених;
- психодіагностичні методики, спрямовані на виявлення схильності засуджених (ув'язнених) до самогубства, конфліктної поведінки тощо;
- методи, форми та технології психологічної допомоги засудженим

(ув'язненим) «групи ризику»;

- методи, форми та технології психологічної допомоги засудженим, які звільняються з місць позбавлення волі;
- методи та технології надання психологічної допомоги молодим працівникам органів та УВП в процесі адаптації до умов та специфіки професійної діяльності;
- методики діагностики соціально-психологічного клімату в колективі працівників органів та УВП;
- технології формування позитивного соціально-психологічного клімату в колективі;
- методи та форми налагодження взаємодії між працівниками різних відділів УВП;
- засоби профілактики конфліктів в колективі працівників УВП;

вміти:

- використовувати в роботі методи вивчення особистості новоприбулого засудженого (ув'язненого);
- застосовувати методи психологічного впливу в роботі з неповнолітніми засудженими;
- використовувати технології надання психологічної допомоги різним категоріям засуджених;
- досліджувати схильність засуджених (ув'язнених) до конфліктної, суїцидальної поведінки тощо;
- застосовувати методи та технології надання психологічної допомоги засудженим (ув'язненим) «групи ризику»;
- використовувати методи, форми та технології надання психологічної допомоги засудженим, які звільняються з місць позбавлення волі;
- використовувати методи та технології надання психологічної допомоги молодим працівникам ДКВС в процесі адаптації до умов професійної діяльності;
- застосовувати в роботі з молодими фахівцями засоби профілактики професійного стресу;
- добирати методики діагностики соціально-психологічного клімату в колективі працівників органів та УВП;
- формувати ефективну взаємодію між керівниками та підлеглими в органах та установах виконання покарань;
- використовувати засоби профілактики конфліктів в середовищі працівників органів та УВП.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 144 години / 4,0 кредити ECTS.

3. Структура навчальної дисципліни

Розділ 1. *Робота психолога органів та установ виконання покарань з засудженими (ув'язненими)*

Тема 1. *Особливості роботи психолога органів та установ виконання*

покарань з засудженими (ув'язненими)

Специфіка змісту професійної діяльності психолога органів та установ виконання покарань в роботі з засудженими (ув'язненими). Актуальні проблеми професійної діяльності психолога органів та установ виконання покарань в роботі з засудженими (ув'язненими). Психологічні фактори, які впливають на особистість та професійну діяльність психолога органів та УВП в роботі з засудженими (ув'язненими). Основні нормативні документи, які регламентують та забезпечують діяльність психологів органів та установ виконання покарань. Наказ Міністерства Юстиції України № 2300/5 від 4 листопада 2013 року «Про організацію соціально-виховної та психологічної роботи з засудженими». Положення про психолога установи виконання покарань та слідчого ізолятора. Основні завдання психолога установи. Основні функції психолога УВП та СІЗО. Права та обов'язки психолога УВП та СІЗО. Психодіагностична, психоконсультативна, психокорекційна та психопрофілактична функції психологічної служби. Документація психолога УВП та СІЗО. Рекомендації щодо обладнання робочого кабінету психолога установи виконання покарань та слідчого ізолятора. Рекомендації щодо обладнання та використання кімнати психоемоційного розвантаження в установі.

Тема 2. *Специфіка роботи психолога з новоприбулими засудженими (ув'язненими)*

Положення про дільницю карантину, діагностики і розподілу засуджених. Організація роботи з новоприбулими засудженими (ув'язненими). Розподіл засуджених та роль психолога в ньому. Особливості психодіагностичної роботи з засудженими (ув'язненими), які знаходяться в дільниці карантину, діагностики і розподілу. Мета психодіагностичної роботи з новоприбулими засудженими (ув'язненими). Форми психодіагностичної роботи з новоприбулими засудженими (ув'язненими). Методи психодіагностики в роботі з новоприбулими засудженими (ув'язненими). Метод вивчення документів. Особливості застосування методу спостереження в роботі з засудженими, які знаходяться в дільниці КДіР карантині. Особливості застосування методу бесіди з засудженими, які знаходяться в дільниці КДіР. Використання методу експерименту з новоприбулими засудженими. Умови ефективного використання методу анкетування. Особливості застосування методу інтерв'ю з новоприбулими засудженими. Особливості застосування біографічного методу під час вивчення особистості новоприбулого засудженого. Специфіка використання методу узагальнення незалежних характеристик в роботі з засудженими, які знаходяться в дільниці КДіР. Психодіагностичні методики дослідження психологічних властивостей особистості новоприбулих засуджених (ув'язнених). Методики дослідження темпераменту та характеру засуджених. Методики дослідження психічних станів новоприбулих засуджених (ув'язнених). Методики, спрямовані на виявлення особистісних якостей новоприбулих засуджених. Методи дослідження мотиваційної сфери засуджених.

Тема 3. *Робота психолога з різними категоріями засуджених*

Особливості діяльності психолога в роботі з неповнолітніми

засудженими. Напрямки діяльності психолога органів та УВП з неповнолітніми засудженими. Методи психологічного впливу на неповнолітніх засуджених. Взаємодія психолога з родичами неповнолітніх засуджених. Психологічні особливості особистості засуджених жінок. Особливості психологічної роботи із засудженими жінками. Врахування особливостей особистості засуджених жінок в процесі відбування покарань та психологічній роботі з ними. Напрямки діяльності психолога органів та УВП з засудженими жінками. Методи психологічного впливу на матерів, які мають малолітніх дітей. Психологічні особливості засуджених, які вчинили корисно-насильницькі злочини. Особливості психологічної роботи з засудженими з негативною спрямованістю. Особливості психологічної роботи з засудженими позитивною спрямованістю. Особливості психологічної роботи з засудженими пристосовницькою спрямованістю. Особливості психологічної роботи з засудженими «ігрового» типу особистості. Особливості психологічної роботи з засудженими з типом особистості «Ізгой». Особливості психологічної роботи з засудженими з нестійкою спрямованістю особистості. Психологічні особливості засуджених, які відбувають довготривалий термін позбавлення волі. Напрямки психологічної роботи з засудженими, які відбувають довготривалий термін позбавлення волі.

Тема 4. *Робота психолога органів та установ виконання покарань з групою ризику*

Поняття про «групу ризику». Особи, які входять «групи ризику». Психодіагностична робота з особами, які схильні до самогубства або самокалічення. Методики виявлення схильності засуджених (ув'язнених) до самогубства. Алгоритм постановки на профілактичний облік осіб, схильних до самогубства та самокалічення. Профілактична робота з особами, які схильні до самогубства. Психокорекційна та психоконсультативна робота з засудженими (ув'язненими), схильними до самогубства та самокалічення. Методики дослідження схильності засуджених (ув'язнених) до конфліктної поведінки. Індивідуальна та групова психокорекція в роботі з особами, схильними до конфліктної поведінки. Психологічна робота з засудженими, схильними до вживання спиртних напоїв та наркотичних речовин. Індивідуальна та групова психокорекційна робота з алко/наркозалежними засудженими. Психотерапія в роботі з алко/наркозалежними засудженими. Особливості психологічної роботи з засудженими (ув'язненими), схильними нападу на персонал. Методики діагностики стану агресії в осіб, схильних до нападу на персонал. Методики оцінки ризику засуджених (ув'язнених), схильних нападу на персонал. Психопрофілактична робота з особами, схильними нападу на персонал. Психологічна робота з засудженими, схильними до гри на інтерес.

Тема 5. *Психологічна допомога засудженим, які звільняються з місць позбавлення волі*

Актуальні проблеми соціально-психологічної адаптації осіб, які звільняються з місць позбавлення волі. Потреби засуджених, які готуються до звільнення. Способи вирішення проблем соціально-психологічної адаптації осіб, які звільняються з місць позбавлення волі. Психологічна підготовка осіб,

які звільняються з місць позбавлення волі до трудової діяльності. Психологічна підготовка до життя в суспільстві. Психологічна підготовка до життя в сім'ї. Активізація бажання займатися самовихованням та самореалізацією. Методи, форми та технології психологічної підготовки засуджених до життя на волі. Програми підготовки до звільнення. Оцінка ступеню виправлення засудженого. Критерії оцінки ступеня виправлення засуджених. Загальний висновок про ступінь виправлення засудженого. Наближений зміст характеристики на засудженого, який підлягає оцінці ступеня виправлення.

Розділ 2. *Робота психолога органів та установ виконання покарань з персоналом*

Тема 1. *Особливості роботи психолога органів та установ виконання покарань з персоналом*

Специфіка змісту професійної діяльності психолога відділу по роботі з персоналом органів та установ виконання покарань. Основні нормативні документи, які регулюють діяльність психологів органів та УВП в роботі з персоналом. Основні завдання психологів відділу по роботі з персоналом органів та УВП. Основні функції психолога відділу по роботі з персоналом органів та УВП. Психодіагностична, психоконсультативна, психокорекційна та психопрофілактична функції психолога по роботі з персоналом. Права та обов'язки психолога відділу по роботі з персоналом органів та УВП. Види професійної діяльності психологів відділу по роботі з персоналом. Напрямки професійної діяльності психологів відділу по роботі з персоналом. Документація психолога відділу по роботі з персоналом органів та установ виконання покарань. Обладнання робочого місця психолога відділу по роботі з персоналом органів та установ виконання покарань. Обладнання та використання в роботі психолога відділу по роботі з персоналом кімнати психоемоційного розвантаження в УВП та СІЗО.

Тема 2. *Психологічний супровід молодих працівників органів та установ виконання покарань в процесі адаптації до умов та специфіки професійної діяльності*

Проблеми соціально-психологічної адаптації молодих фахівців до умов та специфіки професійної діяльності. Фактори, які впливають на адаптацію молодих працівників: брак часу та інформації, фізичні та психічні перенавантаження, негативний приклад з боку колег, відношення колективу, складні соціально-побутові умови праці. Роль наставника в процесі адаптації молодих фахівців до умов та специфіки професійної діяльності. Ефективні форми надання допомоги наставником молодим фахівцям в процесі адаптації до умов та специфіки професійної діяльності. Роль керівника відділу, підрозділу органів та УВП в процесі адаптації молодих працівників до професійної діяльності. Ефективні форми надання допомоги керівником відділу, підрозділу УВП молодим фахівцям в процесі адаптації до умов та специфіки професійної діяльності. Роль психолога в процесі адаптації молодих працівників до професійної діяльності. Методи та технології надання психологічної допомоги молодим працівникам в процесі адаптації до умов та специфіки професійної

діяльності. Профілактика професійного стресу молодих працівників в процесі адаптації до умов та специфіки професійної діяльності. Тренінг як засіб профілактики професійного стресу молодих працівників в процесі адаптації до професійної діяльності.

Тема 3. *Робота психолога щодо оптимізації професійної діяльності працівників органів та установ виконання покарань*

Аналіз соціально-психологічного клімату в колективі. Методики діагностики соціально-психологічного клімату в колективі працівників органів та установ виконання покарань. Технології формування позитивного соціально-психологічного клімату в колективі працівників органів та установ виконання покарань. Тренінг як засіб формування позитивного соціально-психологічного клімату в колективі працівників органів та УВП. Методи та технології налагодження взаємостосунків між працівниками відділу соціально-виховної та психологічної роботи (далі – СВІР) і працівниками відділу режиму і охорони (нагляду і безпеки) СІЗО та УВП. Методи та технології налагодження взаємостосунків між працівниками відділу СВІР та працівниками оперативного відділу УВП та СІЗО. Методики формування ефективної взаємодії між керівниками та підлеглими в органах та установах виконання покарань.

Тема 4. *Профілактика негативних явищ професійної діяльності в середовищі персоналу органів та установ виконання покарань*

Поняття професійного вигорання в працівників органів та установ виконання покарань. Компоненти професійного вигорання. Методики діагностики рівня професійного вигорання в працівників органів та установ виконання покарань. Засоби профілактики професійного вигорання в працівників органів та установ виконання покарань. Специфіка професійної деформації працівників органів та УВП. Стадії професійної деформації. Методики виявлення рівня професійної деформації працівників органів та УВП. Напрямки профілактики професійної деформації працівників ДКВС. Засоби профілактики професійної деформації працівників органів та УВП. Актуальні проблеми негативних психічних станів працівників органів та установ виконання покарань. Причини їх виникнення. Методики діагностики негативних психічних станів працівників органів та УВП. Напрямки профілактики негативних психічних станів працівників органів та УВП на різних етапах проходження служби. Засоби профілактики негативних психічних станів працівників органів та УВП.